

(ARHI) EPISCOPIA ORTODOXĂ A TIMIȘOAREI – DOCUMENTE DE ARHIVĂ

Viorel Dorel CHERCIU

Asociația Culturală „David Voniga” – Giroc

Bibliografia referitoare la (Arhi) Episcopia Ortodoxă a Timișoarei fiind încă „săracă”¹, considerăm că este util să o augumentăm cu alte documente de arhivă, care vin să întregască „tabloul” despre această instituție bisericească din Banat:

„Pentru înființarea Episcopiei ortodoxe române a Timișoarei, precum și pentru modificarea întinderii unor Episcopii ortodoxe române.

Art. I. Se înființează pe data publicării prezentei Legi Episcopia ortodoxă română a Timișoarei, cu reședința în orașul Timișoara, ca sufragănă a Mitropoliei Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului. Episcopia Timișoarei va cuprinde toate parohiile de pe teritoriul județului Timiș-Torontal, precum și parohiile din protopopiatele Belinț, Balinț și Birchiș aflate pe teritoriul județului Severin.

Art. II. Statul va atribui spre folosință acestei Episcopii potrivit art. 44 din legea de organizare a bisericii ortodoxe române o suprafață de 100 ha teren de cultură, ca sesiune episcopală și un teren de pădure în suprafață de 300 hectare, care se va administra conform legii.

Ministerul de Finanțe este autorizat a deschide credite extraordinare pentru cheltuielile necesare organizării și funcționării acestei Episcopii, până la noul buget, în care se vor înscrie regulat toate aceste cheltuieli.

Art. III. Episcopia Timișoarei va avea 60 membri în Adunarea eparhială.

Mitropolitul Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului va desemna un locțiitor de episcop al Eparhiei Timișoarei până la alegerea și instalarea titularului, care va organiza și conduce noua eparhie, numind în mod provizoriu pe cei trei consilieri referenți și Consiliul Eparhial, care prin derogare de la art. 144 din Statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe române vor exercita și atribuțiunile secțiilor Consiliului eparhial până la constituirea adunării eparhiale și vor delimita de asemenea circumscriptiile electorale. Lucrările consilierilor referenți vor fi ratificate de către adunarea eparhială.

Episcopia Timișoarei își va alcătui adunarea eparhială și consiliul eparhial în conformitate cu dispozițiunile legale în vigoare.

Art. IV. Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului va cuprinde parohiile de pe teritoriul județului Arad, precum și acelea parohii din județul Hunedoara, care la această dată fac parte din protopopiatul Hălmagiului.

¹ Suciu 1977; Zamela 2011; Groza 2012; Suciu/Constantinescu 1980; Clepea 2003, p. 111–114; Corneanu 2005; Muntean 2012; Muntean 2014.

Art. V. Împărțirea și reglementarea atribuirii și folosinții fondurilor și fundațiilor se va face de comun acord cu eparhiile interesate (Episcopia Timișoarei, Episcopia Caransebeșului și Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmașului). La caz de neînțelegere va decide Sfântul Sinod, hotărârea sa fiind obligatorie pentru toate eparhiile în cauză.

Art. VI. Episcopiile Aradului, Ienopolei și Hălmașului, a Timișoarei și aceea a Caransebeșului, vor proceda potrivit legilor în vigoare, la o nouă delimitare a protopopiatelor ce le aparțin.

Episcopiile: Aradului, Ienopolei și Hălmașului și a Caransebeșului vor face o nouă arondare a circumscripțiilor electorale, vor proceda prin derogare de la legea din 17 martie 1938 la alegerea adunării eparhiale².

„În secolele trecute, Timișoara a fost reședință de Episcopie ortodoxă. În cursul vremurilor, viața aceasta a luat sfârșit, rămânând Banatul fără episcopie ortodoxă. La despărțirea bisericească de sârbi, Timișoara cu unele protopopiate din Banat, în urma unui simplu decret al Împăratului Austriei, a fost în mod provizoriu anexată Aradului, înființându-se la Caransebeș o episcopie ortodoxă română, nealegându-i-se ca reședință un loc de frunte al Banatului cum era Timișoara sau Lugojul, unde își aveau sediile episcopiile romano-catolice, sârbească și greco-catolică.

Neceitatea unei episcopii ortodoxe române în Timișoara s-a simțit de mult și încă marele mitropolit Andrei Șaguna a proiectat-o, întocmind și un legat pentru atingerea acestui scop. Stăruința bănățenilor de a avea o episcopie ortodoxă în Timișoara, a întâmpinat rezistența celorlalte culte cât și refuzul guvernului maghiar. Astăzi, după unirea tuturor românilor, Biserica dominantă a Statului trebuie să fie reprezentată în Timișoara, Metropola Banatului, printr-un episcop, ca și celelalte culte. Principial, reînființarea acestei episcopii a fost hotărâtă atât de Sfântul Sinod în anul 1932, cât și de Congresul Național Bisericesc, care la 15 octombrie 1934 a autorizat Consiliul Central Bisericesc să studieze chestiunea și să ia contact cu guvernul în acest scop. Apărarea și promovarea marilor interese bisericești și naționale ne îndreptățesc să privim cu toată atențiunea o nouă orânduire bisericească în Banat, unde prestigiul religiei noastre strămoșești trebuie să se afirme puternic și hotărât, Biserica Ortodoxă confundându-se cu însăși istoria neamului românesc.

Față cu cele espuse mai sus, întemeiați și pe dispozițiunile art. 3 din legea de organizare a bisericii ortodoxe române și ale art. 46 din Constituție, avem onoare a Vă ruga, Domnilor Miniștri să binevoiți a aproba acest referat și a ne autoriza prin alăturatul Jurnal să supunem Aprobării și Înalte Semnături a Maiestății Sale Regelui proiectul de decret-lege pentru înființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Timișoarei, precum și modificarea întinderii unei episcopii ortodoxe române, impusă de această înființare³ (Majusculele sunt folosite într-un mod arbitrar, n. n.).

Episcopul-loctiitor Andrei Magieru ia primele măsuri organizatorice în vederea constituirii organelor de conducere colectivă a Episcopiei Timișoarei:

„Proces-Verbal nr. 1 luat în ședința Consiliului Eparhial, secțiile unite, al Episcopiei Timișorilor ținută la data de 14 decembrie 1939, în biroul protopopesesc din Timișoara, sub înaltul prezidiu al Prea Sfinției Sale Părintele Episcop Dr. Andrei Magieru, episcop al Aradului și loctiitor de episcop al Eparhiei Timișorilor. Au fost prezenți la această ședință: Prea Cucernicii Părinți Dr. Patrichie Țurca, protopop al Tractului Timișorilor, consilier referent al Episcopiei Timișorilor, Virgil Popovici paroh în Timișoara – Mehala, consilier referent și Ioan Imbroane paroh în Timișoara – Iosefin, consilier referent. Intrându-se în prima ședință a Consiliului Eparhial, secțiile unite ale Episcopiei Timișorilor, Prea Sfinția Sa Părintele Episcop Andrei elogiază pe Maiestatea Sa Regele Carol II pentru atenția și dragostea arătată bănățenilor prin înființarea Episcopiei Timișorilor și mulțumind și

² A.A.O.T. Decret – Lege nr. 3998 din 7 noiembrie 1939 (Monitorul Oficial nr. 259 din 8 noiembrie 1939 Partea I) semnat de regele Carol și constrasemnat de Președintele Consiliului de Miniștri G. Argetoianu, Ministrul Cultelor și Artelor N. Zigre, Ministrul Finanțelor M. Constantinescu și Ministrul Justiției Iamandi.

³ A.A.O.T. Referat către Consiliul de Miniștri nr. 3998 din 1939 (Nr. 46962 din 1939).

Înaltului Guvern pentru solitudinea arătată față de această mare problemă a românilor ortodocși din Timișoara și din întreg Banatul. Deschide ședința și numește secretar al acestei ședințe pe dl. Ioan Jebelean, secretarul Oficiului Protopopesec din Timișoara. [...] Prea Sfinția Sa mai comunică că, în conformitate cu art. III din acel Decret – Lege, Înalt Prea Sfinția Sa Părintele Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, cu Adresa nr. 220 din 1939 (16 noiembrie a.a., n.n.) l-a numit pe Prea Sfinția Sa locțiitor de episcop al Episcopiei Timișorii până la alegerea și instalarea titularului ei. În temeiul acestui mandat, Prea Sfinția Sa a numit consilieri referenți cu titlu provizoriu, pentru Consiliul Eparhial al Timișorii pe Prea C. Sa Părintele Protopop Dr. Patrachie Țiucra la Secția Administrativă, pe Sfinția Sa preotul Ioan Imbroane la Secția Culturală și pe Sfinția Sa preotul Virgil Popovici la Secția Economică, toți trei fiind domiciliați în orașul Timișoara.

Prea Sfinția Sa cetește Adresa nr. 68/1939 privitoare la convocarea ședinței de azi. Potrivit art. III din Decretul – Lege menționat mai sus, Prea Sfinția Sa, împreună cu cei trei consilieri referenți, întruniți fiind în ședință plenară au constituit Biroul Electoral Eparhial și s-au luat dispozițiunile pentru alegerile membrilor Adunării Eparhiale a Episcopiei Timișorii, în atribuțiunea căreia cade alegerea celui dintâi episcop al acestei eparhii nou înființate. Normele de procedură pentru aceste alegeri sunt cuprinse în art. 30–75 din Regulamentul pentru alegerea și constituirea organelor reprezentative și executive în parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română, sancționat prin Înaltul Decret Regal nr. 2994 din 27 august 1937. Prea Sfinția Sa a prezentat proiectul circularii ce urmează a se întocmi în mod definitiv în această ședință.

Consiliul Eparhial aprobă cu mici modificări proiectul de circulară, al cărei text este următorul:

Sfânta Episcopie Ortodoxă Română a Timișoarei
Nr. 156/1939

Circulară

către toate oficiile protopresbiterale și parohiale din Eparhia Ortodoxă Română a Timișoarei.

Prin Decretul – Lege nr. 3998 din 7 noemvrie 1939 publicat în Monitorul Oficial nr. 259 din 8 noemvrie 1939 s-a înființat Episcopia Ort. Română a Timișoarei, cuprinzând toate parohiile de pe teritoriul județului Timiș – Torontal precum și acele parohii din județul Severin care aparțin protopopiatelor Belinț, Balinț și Birchiș, [...]

I. Conform art. III din Decretul – Lege nr. 3998/1939, Episcopia Timișoarei va avea 60 membri în Adunarea Eparhială. În acest scop, teritoriul Eparhiei Timișoarei a fost împărțit în 20 circumscripții electorale care, împreună cu comunele aparținătoare sunt următoarele.

1. **Circumscripția Balinț** cu 14 comune: Balinț, Bethausen, Cadova, Cutina, Fădimac, Gruni, Leucușești, Mănăstur, Părul, Răchita, Remetea luncă din județul Severin, precum și comunele Crivobara, Paniova, Secaș din județul Timiș-Torontal.

2. **Circumscripția Belinț** cu 11 comune și anume: Babșa, Belinț, Chizătău, Drăgoești, Ficătari, Hisiaș, Ohaba – Timișană, Șanovița, Izvin din județul Timiș – Torontal, precum și comunele Coșteiu și Jabăr din județul Severin.

3. **Circumscripția Birchiș** cu 16 comune și anume: Bacăul de Mijloc, Birchiș, Bulza, Bunea – Mare, Căpâlnaș, Căprioara, Dubești, Groși, Ostrov, Pădurani, Pojoga, Sălciua, Topla, Țela, Valea – Mare, Virișmort, toate în județul Severin.

4. **Circumscripția Buziaș** cu 13 comune și anume: Blajova, Buziaș, Căpăt, Chevereșul-Mare, Dragșina, Hitiaș, Racovița, Sacoșul-Mare, Sacoșul-Turcesc, Sârbova, Silagiu, Sinersig, Vucova, toate în județul Timiș-Torontal.

5. **Circumscripția Ciacova** cu 12 comune și anume: Ciacova, Cebza, Crai-Nou, Foni, Gad, Giulvăz, Ghilad, Ivanda, Macedonia, Obad, Peciul-Nou, Petroman, toate în județul Timiș-Torontal.

6. **Circumscripția Comloșul-Mare** cu 11 comune și anume: Biled, Checchia-Română, Comloșul-Mare, Grabaș, Jimbolia, Lovrin, Lunga, Nerău, Pustiniș, Teremia-Mare, Teremia-Mică, Tomnatec, toate în județul Timiș-Torontal.

7. **Circumscripția Cuveșdia** cu 17 comune și anume: Bogda, Brestovăț, Buzad, Checheș, Chizdia, Comeat, Crivobara, Cuveșdia, Hodoș, Labasiu, Lucareț, Ofelia, Sintar, Șiștarovăț, Stanciova, Teș, Vizma, toate în județul Timiș-Torontal.

8. **Circumscripția Deta** cu 14 comune și anume: Banloc, Dejan, Denta, Deta, Dolaș, Gaiul-Mic, Moravița, Omor, Opațița, Partoș, Stamora-Germană, Toager, Tolvadia, Voiteg, toate în județul Timiș-Torontal.

9. **Circumscripția Fratelia** cu 12 comune și anume: Chișoda, Fratelia, Freidorf, Giroc, Parța, Bobda, Sânmihaiul-Român, Șag, Timișoara-Kuntz, Urseni, Utvin, toate în județul Timiș-Torontal.

10. **Circumscripția Gătaia** cu 20 comune și anume: Bercuța, Birda, Butin, Cadar, Clopodia, Duboz, Ferendia, Gătaia, Gherman, Gherteniș, Jamul-Mare, Lățunaș, Măureni, Percosova, Sângeorge, Sculea, Colonia, Sculea-Gătaia, Șemlacul-Mare, Șoșdea, toate în județul Timiș-Torontal.

11. **Circumscripția Jebel** cu 12 comune și anume: Berini, Cerna, Folea, Icloda, Jebel, Liebling, Pădurani, Șipet, Stamora-Română, Tormac, Uliuc, Unip, toate în județul Timiș-Torontal.

12. **Circumscripția Lipova** cu 9 comune și anume: Alioș, Chelmac, Chesinț, Dorgoș, Fibiș, Lipova, Pătrăș, Ususău, Varnița, toate în județul Timiș-Torontal.

13. **Circumscripția Periam** cu 7 comune și anume: Igriș, Munar, Periam, Pesac, Sânpetru-German, Sătmare, Secusigiu, toate în județul Timiș-Torontal.

14. **Circumscripția Receaș** cu 12 comune și anume: Bazoș, Bencecul de Jos, Bencecul de Sus, Budinț, Herneacova, Ictar, Nadăș, Petrovaselo, Receaș, Sălcu-Nouă, Șuștra, Topolovățul-Mare, Topolovățul-Mic, toate în județul Timiș-Torontal.

15. **Circumscripția Sânnicolaul-Mare** cu opt comune și anume: Beba-Veche, Beșenova-Veche, Cenadul-Mare, Cheglevici, Pordean, Sânnicolaul-Mare, Saravale, Vălcani, toate în județul Timiș-Torontal.

16. **Circumscripția Timișoara-Elisabetin**, cu 10 comune și anume: Albina, Bazoșul-Nou, Bucovăț, Ghiroda, Ghiroda-Nouă, Ianova, Moșnița, Remetea-Mare, Timișoara-Cetate, Timișoara-Elisabeta, toate în județul Timiș-Torontal.

17. **Circumscripția Timișoara-Fabric**, cu 4 comune și anume: Timișoara-Fabric, Viile-Fabric, Timișoara-Mehala, Timișoara-Ronaș.

18. **Circumscripția Timișoara-Iosefin**, cu 16 comune și anume: Becicherecul-Mic, Beregsăul-Mare, Besenova-Nouă, Cărpiniș, Cerneteaz, I.G. Duca, Giarmata, Hodoni, Jadani, Mertișoara, Murani, Pișchia, Săcălaz, Sănandrei, Timișoara-Iosefin, Uisentes, toate în județul Timiș-Torontal.

19. **Circumscripția Vinga**, cu 13 comune și anume: Bărateaz, Călăcea, Fenleac, Firiteaz, Fiscuț, Gelu, Hunedoara-Timișană, Mănăstur, Orțișoara, Satchinez, Seceani, Variaș, Vinga, toate în județul Timiș-Torontal.

20. **Circumscripția Zăbalț**, cu 13 comune și anume: Bara, Bata, Bruznic, Dobrești, Ierșnic, Lalasiu, Lăpușnic, Ohabalungă, Ohaba-Română, Rădmănești, Spata, Zăbalț din județul Severin și Belotinț din județul Timiș-Torontal.

În fiecare circumscripție se alege un deputat din cler și doi deputați mireni (art. 30 din Reg.).

II. Numele delegaților Consiliului Eparhial, numiți conform dispozițiilor Regulamentului, pentru alegerile deputaților din cler – ținând seama și de dispoziția din aliniatul ultim al art. 33 – precum și pentru scrutinul deputaților mireni, se vede în tabloul alăturat la sfârșitul acestei circulare, împreună cu circumscripțiile electorale și locurile centrale de alegere respective de scrutinii.

III. În comunele cu mai mulți preoți, conducătorul oficiului parohial este dator a comunica tuturor preoților din loc circulara de față având ei să confirme prin semnătură luarea la cunoștință a celor dispuse prin această circulară.

IV. Conform hotărârei Consiliului Central Bisericesc, candidaturile în mai multe cercuri deodată, fiind oprite, candidații clerici și mireni se vor pronunța precis, arătând în scris, Biroului Electoral Eparhial, cercul electoral la care se hotărăsc să-și pună candidatura.

Pe lângă acestea, pentru efectuarea alegerilor și pentru mai bună știință decretăm următoarele:

A. Cu privire la alegerile deputaților din cler.

V. 1. Termenul pentru alegerea deputaților din cler se stabilește pe joi 25 ianuarie 1940, la orele 10 a.m. Despre ziua de alegere, preoțimea se informează din foaia oficială «Biserica și Școala» și din această circulară.

2. Candidaturile trebuiesc depuse în scris la Biroul Electoral Eparhial Timișoara IV, Str. Mircea Vodă nr. 5, cel mai târziu până inclusiv la 5 ianuarie 1940 (art. 42 din Reg.).

3. Drept de alegere au toți preoții și diaconii ort. Români, locuitori pe teritoriul respectivei circumscripții, cari sunt în funcțiune ori în deficiență sau pensionați și cari sunt stabiliți în lista întocmită de Consiliul Eparhial și trimisă delegatului eparhial, precum și în copie oficiului parohial din parohia centrală pentru întrunirea colegiului electoral.

4. Pentru a se compune colegiul electoral, se cere să fie prezenți majoritatea absolută – jumătate, plus unul – a tuturor alegătorilor din circumscripția respectivă. În cazul când, n-ar fi prezentă majoritatea absolută a alegătorilor, se va proceda conform dispoziției art. 46 din Regulament, la convocarea colegiului pe noul termen de joi 8 februarie 1940 la ora 10 a.m.

5. Absentarea numai în două cazuri e justificabilă, adică, în caz de boală dovedită, ori pentru funcțiuni indispenzabile în ziua de alegere.

6. Alegerea se face cu aclamațiune, ori cu vot secret, prin buletine șampilate cu sigiliul oficial (art. 49 din Reg.).

7. Pentru cazul când la despuierea scrutiniului, s-ar afla că, numărul buletinelor nu corespunde cu numărul votanților, se completează, respective se pune în acord cu dispoziția cuprinsă în art. 62 din Regulament.

B. Referitor la alegerea deputaților mireni.

În general.

VI. Conducătorii oficiilor parohiale vor convoca adunările parohiale extraordinare pentru alegerea deputaților mireni ai Adunării Eparhiale atât în matre cât și în filiale, cu 8 zile mai înainte de alegere, adică duminică în 28 ianuarie 1940.

VII. Adunările parohiale extraordinare pentru alegerea deputaților mireni, se vor ținea pretutindeni duminică în 4 februarie 1940, neadmițându-se nici o amânare (art. 58 din Reg.) alegerea se va efectui la această dată ori care ar fi numărul membrilor prezenți.

VIII. În parohiile vacante, administrate de preoți din alte parohii, fiindcă aceștia nu ar putea deschide și prezida adunarea electorală extraordinară deodată în amândouă comunele administrate de dânsii, adunarea electorală, în comuna administrată, se va ține duminică în 11 februarie 1940, de sine înțeles că și această adunare trebuie convocată cu cel puțin 8 zile mai înainte.

IX. Scrutinul alegerilor deputaților mireni se stabilește ziua de 26 februarie 1940, la ora 11 a.m.

În special.

X. 1. Candidaturile pentru mandatul de membri mireni ai Adunării Eparhiale, se vor depune în conformitate cu dispozițiile art. 55 și 56 în Regulamentul în vigoare, la Biroul Electoral Eparhial cel mai târziu până inclusiv la 15 ianuarie 1940, cu aceea că, pe lângă actele înșirate în art. 56 din Regulament, candidații vor mai anexa și următoarele:

a. Declarație că nu sunt francmasoni și nici membri ai vreunei alte asociații oculte asimilată francmasoneriei.

b. Că sunt cununați după ritul și în biserica ortodoxă.

c. Că nici soția și nici copii nu sunt eterodocși, sectari ori aconfesonali.

2. Pentru înlesnirea actului alegerii, trimitem un exemplar de sumar pentru fiecare adunare parohială electorală.

3. Alegerea este publică, cu vot nominal, dar, la cererea în scris a 20 de alegători prezenți, va fi secretă, cu buletine ștampilate, cu sigiliul oficial.

4. Preoții n-au voie să voteze la aceste adunări electorale.

5. Aclamațiunea nu este permisă și nici a vota unul în locul altuia prezent sau absent.

6. În sumar se va arăta precis și corect locul și ziua, apoi ora începerii și a terminării votării.

7. Numele candidatului pe care-l votează alegătorii, se va scrie în sumar întreg, corect și citeț, iar semnele detto și ghilimelele nu sunt permise; voturile date prin alte persoane, decât cele cari au depus candidatura, nu se vor lua în considerare.

8. Votarea va începe îndată după terminarea serviciului divin și se va continua până ce votează toți alegătorii prezenți, iar după ce au votat cei prezenți, lista votanților se mai ține deschisă ½ oră. După trecerea termenului de așteptare fixat, votarea se încheie arătându-se precis la sumar ora închiderii.

9. După încheierea votării se totalizează voturile, apoi se despoaie scrutiniul și se proclamă rezultatul votării, care se trece la sumar, pe care îl subscie președintele și membri biroului și i se aplică stampila parohiei.

Dacă bărbații de încredere, sau chiar numai unul dintre ei, n-ar știi scrie, numele lor îl poate scrie și secretarul, dar această împrejurare trebuie vădită, prin aceea că se va însemna apriat în sumar: cine a subscris pe cei neștiutori de carte.

10. Pe sumarul astfel încheiat, se pune sigiliul parohial și împreună cu o copie certificată după lista membrilor adunării parohiale, se pune într-un plic sigilat în fața adunării parohiale, numai-decât după terminarea actului de alegere. Sigilarea se va face prin imprimarea sigiliului pe ceară roșie, sau cu tinctură, astfel și al așa loc ca deschiderea plicului să nu se poată întâmpla fără spargerea sau vătămarea sigiliului. Pe plicul astfel sigilat, în loc de adresă se va scrie «Sumarul Adunării Parohiale Electorale pentru alegerea alor 2 membri mireni în Adunarea Eparhială din Parohia...», apoi se va preda unuia dintre bărbații de încredere cu însărcinarea ca pe ziua de scrutiniu stabilită în punctul IX să-l prezinte personal delegatului în locul central al scrutinului. Dacă acest membru ar fi împiedicat, conducătorul oficiului parohial va îngriji ca sumarul să-l ducă la scrutiniu celălalt bărbat de încredere.

11. Acela care va primi sumarul pentru prezentare la scrutiniu să fie expres îndatorat a-l și preda delegatului eparhial, în timpul și la locul destinat pentru scrutiniu și dacă ar ajunge mai înainte de ora fixată pentru scrutiniu, să nu se depărteze ci să aștepte acolo sosirea delegatului, pentru că, altfel, voturile respectivei comune rămâne neluat în seamă și lucrarea adunării parohiale rămâne iluzorie, iar călătoria bărbatului de încredere va fi zadarnică.

XI. Conducătorul oficiului parohial în calitatea sa de președinte al adunării parohiale are dreptul și datoria să facă atentă adunarea electorală și pe bărbații de încredere, dacă ar observa vreo neregularitate în decursul alegerii și să-i lumineze asupra dispozițiilor în vigoare, în chestiunea alegerii de edputați mireni. Dacă cu toate observațiile lui, acești ar persista în desconsiderarea dispozițiilor în vigoare, referitoare la alegerile de deputați mireni, atunci conducătorul oficiului parohial are datoria ca, pe calea oficiului protopopesc, prin raport amănunțit, să încunoștițeze despre aceasta Consiliului Eparhial. Neîmplinirea acestor îndatoriri constituie pentru conducătorul oficiului parohial delict disciplinar, conform art. 99 din Regulamentul în vigoare. Oficiile

protopresbiteriale și parohiale, de asemenea sunt responsabile pentru comunicare la timp și efectuarea corectă a celor dispuse în această circulară și în Regulament.

XII. Delegații eparhiali sunt poștiți a-și împlini misiunea lor în sensul celor de mai sus și în special în conformitate cu art. 44–52 și 66–72 din Regulament, având a înainta Consiliului Eparhial sumarul colegiului electoral (cler) și al colegiului de scrutinii (mireni) în curs de două zile după terminarea acestor lucrări. Dacă vreun delegat eparhial este împiedicat să-și îndeplinească însărcinarea, el este obligat să raporteze Consiliului Eparhial despre aceasta, telegrafic, cu cel puțin 24 ore înainte, restituind deodată și adresa despre delegarea sa cu toate anexele ei. Dacă, în ziua fixată pentru colegiul electoral al clericilor și pentru despuierea scrutiniului mirenilor, cei prezenți constată că, până la ora fixată pentru întrunire, delegatul eparhial nu s-a prezentat spre a prezida alegerea, respective despuierea scrutiniului, atunci aceste lucrări se vor face sub președinția preotului din localitate sau a celui mai bătrân dintre bărbații de încredere prezenți. Noul președinte va desemna în conțelegere cu colegiul, un secretar și doi membri, cari împreună vor forma biroul colegiului electoral ori de scrutinii și va îndeplini toate formalitățile cerute de Regulament cu privire la alegerea deputaților din cler, respective la despuierea scrutiniului mirenesc din respectiva circumscripție. Despre aceasta se va face mențiune specială în sumarul ce se va dresa⁴.

Episcopul Andrei Magieru al Aradului s-a folosit în efortul lui de organizare a Episcopiei Timișoarei de „colaboratori” locali – Dr. Patrachie Țiurca protopopul Timișoarei, Dr. Ștefan Cioroianu protopopul Comloșului-Mare, Alexandru Bocșan protopopul Vingăi, Vasile Dăbău administrator protopopesc la Lipova, Moise Bordoș administrator protopopesc la Birchiș, Iosif Goanță protopopul Recașului, Ioan Trifu protopopul Balințului, Ioan Geția protopopul Buziașului și Augustin Ghilezan protopopul Ciacovei – care au contribuit la „punerea pe picioare” a noii instituții ecleziastice din Banat⁴.

Ca să respecte întocmai procedura electorală pentru constituirea Adunării Eparhiale, conducerea interimară a delegat următorii 20 de clerici, care să asigure corectitudinea „electivă”⁵:

1. Balinț – protopopul Ioan Trifu
2. Belinț – preotul Ioan Călnicean
3. Birchiș – adm. prot. Moise Bordaș
4. Buziaș – protopopul Ioan Geția
5. Ciacova – protopopul Augustin Ghilezan
6. Comloșul-Mare – protopopul Ștefan Cioroianu
7. Cuveșdia – preotul Teodor Marcu
8. Deta – preotul Petru Bizerea
9. Fratelia A – preotul Victor Aga
10. Gătaia – preotul Petru Bohariu
11. Jebel – preotul Ioan Ionescu
12. Lipova – adm. prot. Vasile Debău
13. Periam – preotul Victor Fizeșan
14. Recaș – protopopul Iosif Goanță
15. Sănnicolaul-Mare – preotul Ioan Popovici
16. Timișoara-Elisabeta – preotul Corneliu Vuia
17. Timișoara-Fabric – preotul Melentie Șora
18. Timișoara-Iosefin – preotul Pavel Jurma
19. Vinga – protopopul Alexandru Bocșianu

⁴ A.A.O.T. Actul nr. 182 din 20 decembrie 1939.

⁵ A.A.O.T. Tabloul nr. 156 din 14 decembrie 1939.

20. Zăbalț – preotul Dimitrie Misici

Circulara în întregime a fost publicată în organul diecezan „Biserica și Școala”, pentru clerici, iar pentru mireni în ziarul „Dacia”. În urma „luării la cunoștință” și-au depus candidatura pentru demnitate de deputați clerici în Adunarea Eparhială următorii⁶:

1. Circumscripția Balinț – protopopul Ioan Trifu;
2. Circumscripția Belinț – preotul din Ictar, Constantin Popovici, parohul Chizătăului Sever Septyan, Andrei Andrașiu paroh în Șanovița și Ioan Nicorescu paroh pensionar în Lugoj;
3. Circumscripția Birchiș – adm. prot. Moise Bordoș;
4. Circumscripția Buziaș – protopopul Ioan Geția;
5. Circumscripția Ciacova – Dimitrie Țieran, paroh în Ghilat și Nicolae Brănuțiu, paroh în Giulvăz;
6. Circumscripția Comloșul-Mare – protopopul Ștefan Cioroianu;
7. Circumscripția Cuveșdia – Liviu Dehelean, paroh în Ususău;
8. Circumscripția Deta – Augustin Ghilezan, protopop în Ciacova și Petru Bizeria, paroh în Deta;
9. Circumscripția Fratelia A – Virgil Popovici, protopop onorific în Timișoara – Mehala, Traian Barzu, paroh în Cerneteaz și Corneliu Vuia, paroh în Timișoara – Elisabetin;
10. Circumscripția Gătaia – Tovie Perian, paroh în Cadar și Vichentie Pirtea, paroh pensionar în Sinersig;
11. Circumscripția Jebel – Liviu Surlașiu, paroh în Jebel și Dimitrie Cioloca din Șipet (profesor?);
12. Circumscripția Lipova – Gheorghe Todan, paroh în Fibiș;
13. Circumscripția Periam – Ignatie Raica, paroh în Munar, Gheorghe Vermeșan, paroh în Pesac, Victor Fizeșan, paroh în Pesac și Liviu Rațiu, paroh în Secusigiu;
14. Circumscripția Recaș – protopopul Iosif Goanță;
15. Circumscripția Sănnicolaul-Mare – Ioan Popovici, preot pensionar în Sănnicolaul-Mare;
16. Circumscripția Timișoara – Elisabetin – protopopul Patrachie Țiurca;
17. Circumscripția Timișoara – Fabric – Melentie Șora, paroh în Timișoara Fabric, Traian Golumba, preot în Timișoara-Fabric și protodiaconul Sabin Evuțianu;
18. Circumscripția Timișoara-Iosefin – Ioan Imbroane, protopop onorific în Timișoara-Iosefin și Pavel Tismonariu, paroh în Hodoni;
19. Circumscripția Vinga – Alexandru Bocșianu, protopop;
20. Circumscripția Zăbalț – Nicolae Burdia, paroh în Cutina și Vasile Debău, adm. prot. în Lipova.

Episcopul-loctiitor al Timișoarei convoacă „*cea dintâi Adunare Eparhială a Timișoarei, în sesiune extraordinară pe Dumineca Ortodoxiei 17 martie 1940, la ora 9 dimineața, când se va oficia Sf. Liturghie cu Chemarea Sf. Duh în biserica din Timișoara IV – Principele Carol – iar după terminarea serviciului divin va urma deschiderea Adunării în sala festivă a Palatului Rezidenței Regale din Timișoara*”⁷, însă Consistoriul Mitropolitan de la Sibiu „contramandea” Adunarea Eparhială: „În urma adresei P. Ven. Consistor Metropolitan din Sibiu Nr. 30/1940 M. din 2 martie a.c. prin care se preconizează o anchetă asupra alegerilor făcute în lunile ianuarie și februarie a.c. pentru mandatele de deputați din cler și mireni la Adunarea Eparhială a Timișoarei, prin aceasta amânăm Adunarea Eparhială, convocată pe ziua de 17 martie a.c. până la o altă dată”⁸.

⁶ A.A.O.T. Comunicatul nr. 67 din 16 ianuarie 1940.

⁷ A.A.O.T. Circulara nr. 594 din 1 martie 1940.

⁸ A.A.O.T. Circulara nr. 652 din 12 martie 1940.

Prin Adresa nr. 1601 din 22 martie 1940, episcopul Andrei Magieru „renunță” din „cauză de boală” la demnitatea de „locțiitor” la Episcopia Timișoarei⁹, Mitropolia din Sibiu, desemnându-l în această „funcție” pe episcopul Dr. Nicolae Popovici al „Orăzii”¹⁰.

Adunarea Eparhială în ședința a III-a din 6 mai 1940, hotărăște cumpărarea casei din Bulevardul Diaconovici Loga pentru a fi amenajată ca Reședință Episcopală, „plata prețului de cumpărare se va face din ajutorul de 1.000.000 – dat de Ținutul Timiș, prin Excelența Sa Dr. Alexandru Marta, rezident regal, precum și din ajutorul dat de Dl. Primar Dr. Coriolan Băran [...] Diferența prețului de cumpărare, se va acoperi printr-un împrumut care se va ridica de la Banca Victoria”¹¹.

Contextul istoric al înființării Episcopiei Timișoarei, nu era unul deloc favorabil: „Țara a trecut prin grele încercări. Credincioșii noștri s-au frământat de grija mare pentru viitor. Frate cu frate au stat față în față, nutriend gânduri negre asupra celuilalt. Bunul Dumnezeu ne-a mântuit de nefericiri mai mari. Invităm Onor. Preoțime să se întoarcă și să rămână la chemarea sa, slujind lui Dumnezeu și Neamului Românesc, la Sfântul Altar al Credinței strămoșești și în toate acțiunile sale. Chemarea preoțească este atât de mare, atât de bogată în activitate și atât de grea, încât numai în dauna ei, preotul poate să mai activeze și pe alt teren. Nevoile sufletești și problemele pastorale sunt atât de multe și adânc complicate, încât o viață de preot e prea scurtă, pentru a le putea satisface [...] Onorata Preoțime își va da tot concursul pentru funcționarea regulată a tuturor organelor Statului și pentru readucerea liniștei depline. Aceasta ni se cere și prin adresa telegrafică a Onor. Ministeriu al Cultelor și Artelor. Deodată cu aceasta facem cunoscut că, ni s-a atras atențiunea din partea organelor siguranței Statului că, s-ar putea întâmpla, ca în sfintele biserici să se ascundă armamente. E greu numai gândul unei asemenea eventualități Onor. Preoțime să fie cu toată grija. Să se cerceteze și cazul să se aducă la cunoștința celor în drept [...]”¹².

Viața monahală era „la pământ” în nou-înființata Episcopie dacă exista doar Mănăstirea „Săraca” de la Șemlacul Mare, unde viețuiau numai doi călugări: Glicherie Murariu și Paisie Răileanu¹³, unul de 37 de ani, celălalt de 34 de ani. Mănăstirea Lipova era biserică parohială¹⁴.

Ministerul Cultelor și Artelor, la o primă vedere, părea „darnic”, „curtenitor” cu Biserica Ortodoxă Română – în speță, Episcopia Timișoarei¹⁵ – însă banii „donați” (subvenția de 4.000.000 lei primită prin Ordonanța nr. 100.463 din 14 iunie 1940) pentru procurarea de bunuri au trebuit justificați „la centimă”¹⁶.

„Fala” bănățeană nu a ținut cont de contextul istoric în care se afla Țara, ci „bătea din picioare” să se împlinească prin orice mijloace și sacrificii materiale: „În opera de organizare a Sf. noastre Episcopie trebue să ne preocupăm și de achiziționarea unei reședințe episcopești. Este nu numai o necesitate elementară, ca viitorul Episcop să fie prevăzut cu o locuință potrivită și demnă de poziția pe care o ocupă, ci și o chestie de prestigiu pentru metropola Banatului, reședință a două episcopii cu palate impozante [...]”¹⁷. Documentele arată că au

⁹ A.A.O.T. Actul nr. 54 M din 29 martie 1940 al mitropolitului Nicolae; Circulara nr. 1416 din 28 martie 1940 semnată de consilierii referenți Alexandru Bocșan, Ioan Imbroane și Virgil Popovici.

¹⁰ A.A.O.T. Actul nr. 120 M din 28 septembrie 1940.

¹¹ A.A.O.T. Procesul-Verbal nr. 1319 din 6 mai 1940.

¹² A.A.O.T. Circulara nr. 328 din 3 februarie 1941.

¹³ A.A.O.T. Tabloul cu Sfintele Mănăstiri din Episcopia Timișorii, 6 februarie 1941.

¹⁴ A.A.O.T. Tabloul cu Sfintele Mănăstiri din Episcopia Timișorii, 6 februarie 1941.

¹⁵ A.A.O.T. Actul nr. 14.875 din 14 martie 1941.

¹⁶ A.A.O.T. Actul nr. 1076 din 24 martie 1941.

¹⁷ A.A.O.T. Raportul special al Secțiunii Economice de pe lângă Consiliul Eparhial al Timișoarei (Nr. 1210 din 4 mai 1940).

fost patru oferte din care s-a ales imobilul oferit de Alice Majer născut Baruch (Bdul Diaconovici Loga, nr. 5)¹⁸.

Mentalitatea celor din conducerea eparhiei era aceea că Episcopul trebuie să se „lăfăie” într-un Palat (ca un padișah), în timp ce Credinciosul se mulțumește și cu o Cocioabă (Hristos s-a născut într-o Iesle, nu într-un „pat împărătesc cu puf”). Ca să-și „răsfețe” stăpânul (desigur, de „confortul sporit” au beneficiat toți „titularii” Scaunului Vlădicesc) consilierii eparhiali au găsit „aritmetica” Bunăstării Arhieriești și Eparhiale¹⁹:

- încasarea sumei de 500 lei de la candidații mireni din cele 20 de circumscripții electorale;
- bazarea pe generozitatea „Sfintei Episcopii surori a Aradului”, care își va redobândi banii la „desocotirea definitivă” când se vor împărți fondurile;
- din 1 aprilie 1940, Consiliul Eparhial al Aradului a anticipat și a pus la dispoziție Fondul Episcopiei Timișoarei – 930.020 lei;
- estimarea averii generale a parohiilor celor 7 protopopiate „primite” de la Eparhia Aradului și a parohiilor din cele 3 protopopiate de la Episcopia Caransebeșului;
- fondurile și fundațiile „preluate” de Timișoara;
- calculele Fondului Milelor;
- Sesiunea Episcopescă de 135 jughere 733 st. o din Pusta Telbis;
- dările eparhiale sunt „bune” și pentru funcționarii Consiliului Eparhial „cari dau concursul lor nelimitat și devotat pentru a rezolvi agendele date lor spre executare”²⁰ (muncesc de se „spetesc”!) și „lefurile lor dela Stat sunt așa de mici, încât trebuie să ne gândim la completarea lor din venitele Eparhiei”²¹ (ce să zicem, „Partea Leului..”).

Adunarea Eparhială „musai” trebuie să țină seama de Funcționarimea Episcopiei, deoarece „este notoriu că la Timișoara nu se poate trăi azi cu aceste salarii – lunare între 9804 lei și 17670 lei, netto – cu atât mai mult că funcționarii noștri, cu grade dela impegați până la un șef de serviciu, nu sunt singuri, ca alți funcționari publici începători, ci toți sunt căsătoriți și de câte 1 sau 2 copii. La aceasta se mai adaugă situația specială ce o au acești funcționari cari, fiind preoți, nu pot purta orice haină. Ei sunt obligați a îmbrăca atât la serviciu cât și pe stradă haina preoțească. Ori aceasta este mai scumpă și mai expusă uzurii decât o haină civilă (s.n.)”²².

Iată cum „băgau text” consilierii ca să „bolmojească” membrii Adunării Eparhiale să le „rotunjească” considerabil Veniturile. Oare, condițiile în care lucrau „ceilalți” Semeni – Țăranul, Muncitorul ș.a.m.d., nu erau cu mult mai vitrege decât ale „Părintelui Funcționar”? Unde „pome-nește” Biblia de vicar-revizor, șef de serviciu cu 3 gradații, consilier referent, șef de secție sau șef de birou?²³ Ca să-i „țină în cârcă” pe Aceștia, Credinciosul – Țăran sau Muncitor – trebuia să „strângă brăcinarul” cu tărie, desigur în defavoarea Alor Săi: „Prostul” era sfătuit „părintește” să fie cumpătat căci este vreme grea de război, iar „Deșteptul Eparhial” aștepta cu nerăbdare, nu Parusia, ci copiosul „Menu la banchetul servit din prilejul celei dintâi Adunări Eparhiale a Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Timișoarei, sub prezidenția Prea Sfinției Sale Părintelui Dr. Nicolae Popoviciu, episcopul Orăzii ca episcop locțiitor al Timișoarei în ziua de 5 mai 1940, Duminica

¹⁸ A.A.O.T. Raportul special al Secțiunii Economice de pe lângă Consiliul Eparhial al Timișoarei (Nr. 1210 din 4 mai 1940).

¹⁹ A.A.O.T. Raportul general al Secțiunii Economice de pe lângă Consiliul Eparhial al Episcopiei Timișoarei (Nr. 1209 din 4 mai 1940).

²⁰ A.A.O.T. Raportul general al Secțiunii Economice de pe lângă Consiliul Eparhial al Episcopiei Timișoarei (Nr. 1209 din 4 mai 1940).

²¹ A.A.O.T. Raportul general al Secțiunii Economice de pe lângă Consiliul Eparhial al Episcopiei Timișoarei (Nr. 1209 din 4 mai 1940).

²² Rapoartele generale ale Consiliului Eparhial către Adunarea Eparhială Nr. 2065 S – 1943, p. 4–5.

²³ Rapoartele generale ale Consiliului Eparhial către Adunarea Eparhială Nr. 1700 S – 1942, p. 7.

Tomii, în saloanele Cercului Militar, orele 13, 30". Burțile acestora s-au „umplut” cu aperitive, nisetru cu sos tartar și aspic, ciorbă de miel, mușchiu de vâcuță cu sos blanche, miel și pui pane cu salată verde, prăjituri asortate, cafea, vin apă minerală și sifon – Banchetul este servit de dl. Iosif Inciulescu, restauratorul localului „Elite”. Numai Dumnezeu știe!

Instinctul de conservare al „speciilor” Episcopiei Timișoarei este unul pronunțat, dovadă „fuga” din calea Bombelor: „Consiliul Eparhial în ședința secțiunilor unite din 21 aprilie 1944, luând în dezbatere chestiunea pericolului atacurilor aeriene și a pagubelor ce acestea le-ar cauza Episcopiei noastre, pe de o parte, iar pe de altă parte, pentru a asigura normala funcționare a serviciilor dela Centrul Eparhial, a hotărât, în principiu evacuarea serviciilor Consiliului Eparhial în comuna Jebel. Evacuarea urmează să se facă atunci când din partea autorităților s-ar impune aceasta în mod categoric și când prezența în Timișoara ar deveni imposibilă. Pentru a asigura din vreme local pentru birourile Consiliului Eparhial și locuințe pentru funcționari și pentru familiile lor, avem onoare a Vă ruga să binevoiți a rechiziționa pentru birourile Consiliului Eparhial ort. rom. al Timișoarei, întreaga casă cu nr. 1 din comuna Jebel, proprietatea Dlui Pr. Dimitrie Petcu sau sau un alt local potrivit – Școala Primară sau Casa Națională – iar pentru funcționari și familiile lor, Vă rugăm să binevoiți a rechiziționa locuințe în baza tabloului personalului anexat la prezenta adresă.

Pentru aranjarea chestiunii localului pentru birouri și locuințe, vom trimite un delegat al nostru, care de comun acord cu Onor. Primărie din com. Jebel, va face cazarea, considerând că unii dintre funcționari au rudenii unde s-ar putea plasa, iar alții sunt proprietari de casă acolo”²⁴. Personalul se compunea din²⁵:

1. Vasile Lăzărescu, episcop + 3 „servitori”;
2. Ioan Crăciunel, vicar;
3. Ioan Geția, consilier referent + soția;
4. Liviu Surlașiu, consilier referent + soția + 2 copii;
5. Iancu Călțun, consilier referent + soția + 1 copil;
6. Traian Coșeriu, consilier referent;
7. Ștefan Teretean, contabil;
8. Nicolae Mieț, casier;
9. Ioan Decan, registrator + soție + 2 copii;
10. Ilie Secoșan, secretar + soție + 2 copii,
11. Petru Secan, expeditor + soție + 1 copil;
12. Aurel Andrei, impiegat + soție;
13. Ilie Serafim, impiegat;
14. I. Itineanțu, impiegat;
15. Elisabeta Fibișan, dactilografă;
16. Gh. Geția, diacon catedral + soția;
17. Mihail Gligor, diacon catedral + soția;
18. V. Perian, diacon catedral + soția;
19. C. Lugojan, diacon catedral + soția;
20. P. Martin, diacon catedral + soția + 1 copil;
21. Ioan Păun, șofer;
22. Florica Georgevici, gospodină;
23. Ștefan toth, expert tehnic + soția;

²⁴ A.A.O.T. Actul nr. 2114 din 22 aprilie 1944 al episcopului Lăzărescu către Prefect.

²⁵ A.A.O.T. Actul nr. 2114 din 22 aprilie 1944 al episcopului Lăzărescu către Prefect.

Bunurile mobile și imobile ale Episcopiei Timișoarei au fost predate într-o conservare și păstrare în bună stare custodelui Petru Ciobanu, funcționar eparhial „evacuat dela Sfânta Episcopie a Bălților”²⁶. „Frații” ortodocși de la Episcopie l-au lăsat cu „curul” în „Balta Războiului”. Ei retrăgându-se la „Scuteală”.

Funcționarul de la Centrul Eparhial avea întocmit un voluminos „dosar de cadre”, cuprinzând următoarele acte: extras de naștere, extras de botez, extras de cununie, extras de naștere pentru copii, certificat de origine etnică, certificat de naționalitate, cazier judiciar, certificat de situație militară, certificat de sănătate cu buletin de radiologie, documente de studii, act de hirotonie, dovadă despre funcțiunile deținute înainte de numirea la Episcopie cu arătarea comportării, actul de numire la Episcopie, actul de recunoașterea numirii de către Minister, actele privind avansările acordate de Consiliul Eparhial; actele de recunoașterea avansărilor de către Minister, acte despre transferări, detașări, delegații, concedii, distincții acordate, pedepse aplicate, demisii, reveniri, pensionare, declarație de cumul, declarația de avere a funcționarului la data căsătoriei și în prezent, declarația de avere a soției și copiilor funcționarului²⁷. Povara aceasta birocratică însă, cu siguranță, în acele conjuncturi era demnă de îndurat, deoarece „toate”, chiar și chibriturile, se obțineau mai mult prin „intervenții” instituționale²⁸.

Deși, o mare „realizare” a anului 1946 a fost sfințirea Catedralei Episcopale, acesta a stat tot „sub semnul aceluiași urme dezastruoase ale războiului, producător de dezechilibru și distrugere”²⁹.

Administrația Eparhială se „poticnește” sub greutatea înființării Mitropoliei Banatului în orașul Timișoara:

– Preotul Ilie Secoșan, secretarul Arhiepiscopiei Timișoarei și inginerul agronom Nicolae Vlaicu șeful Ocolului Agricol Timișoara, în baza Ordinului nr. 556.756 din 23 ianuarie 1949 al Ministerului Agriculturii, transmis Ocolului Agricol în original de Direcția Agricolă Timiș-Torontal, au procedat la primirea-predarea unui teren de 90 ha-C F nr. 33 Timișoara, Nr. top 2313 până la 2331, arabil și fânaș, situat la Cioca Pustă Mehala. Din această suprafață, 29 ha s-au semănat în toamna anului 1948 cu grâu, iar 20 ha au fost arate. Însămânțarea s-a făcut prin încheierea unei convenții agricole cu Penitenciarul din Timișoara. Statul Român „Socialist”, conform dispozițiilor în vigoare, urma să ia, prin G.A.S. 20% din recolta de grâu, iar impozitul să-l plătească Arhiepiscopia³⁰;

– La cererea nr. 1783 – C 1949 a Arhiepiscopiei Timișoarei, Tribunalul Severin dă o ordonanță în Dosarul nr. 1276 din 1949 prin care dispune înregistrarea publicației periodice „Foaia Arhidiecezană” ca organ al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Timișoarei și Caransebeșului în registrul de publicații periodice de la acest Tribunal. Ea va avea Redacția și Administrația în Caransebeș la Tipografia Arhidiecezană, Strada Gh. Gheroghiu-Dej. Redactorul și administratorul este Zeno Muntean;

– În urma ordinului verbal al consilierului Dr. Iacob Crețu, Cornel Pițigoi și Dimitrie Băloni au efectuat inventarul Tipografiei și Bibliotecii Diecezane din Caransebeș³¹;

– Anumite motive-obiective sau de altă natură – fac ca, să nu se poată termina în conformitate cu ordinul ministerial, contopirea inventarului fostei Episcopii de Caransebeș cu cel al Arhiepiscopiei Timișoarei³²;

²⁶ A.A.O.T. Actul nr. 3162 E din 11 iulie 1944; Procesul-Verbal încheiat între Liviu Surlașiu și Petru Ciobanu.

²⁷ A.A.O.T. Actul nr. 5108 B din 24 noiembrie 1944.

²⁸ A.A.O.T. Actul nr. 1389 E din 21 martie 1945.

²⁹ A.A.O.T. Raportul general al Consiliului Eparhial Nr. 2186 E din 5 mai 1947.

³⁰ A.A.O.T. Procesul-Verbal din 26 martie 1949.

³¹ A.A.O.T. Actul din 20 aprilie 1948.

³² A.A.O.T. Actul nr. 249 din 27 iunie 1950.

– Arhiepiscopia Ortodoxă a Timișoarei și Caransebeșului, „instituție publică de stat, dependentă de Ministerul Cultelor” este proprietara mai multor imobile din orașul Caransebeș, însă cele mai multe sunt ocupate de diferite instituții de stat, unele neplătind nicio chirie. Cu toate acestea, Arhiepiscopia „fusesse impusă să plătească suma de 41.514,38 lei, ca făcând parte din sectorul particular. Într-o atare situație, Arhiepiscopia înaintea Sfântului Popul – Raion Caransebeș o „Întâmpinare”, prin care aduce motivele pentru care nu ea trebuie să plătească banii ci instituțiile chiriașe – Miliția, Raionul, școlile, organizațiile de masă, funcționarii și muncitorii. Impunerea din anul 1952, după aceste imobile s-a făcut ca „sector socialist”, luându-se ca bază valoarea de inventar. „Ceolovecii” nu au ținut cont de cheltuielile de întreținere și reparații, care erau mai mari decât Venitele. Direcțiunea Financiară nu cunoștea deloc „instituția” Iertării. Comuniștii nu erau „Oamenii lui Dumnezeu”³³;

– Probabil ca să impresioneze sau să împlânzească „Fiara Roșie”, demnitarii Arhiepiscopiei au atașat la memoriile lor „Instrucțiunile” referitoare la obligațiunile chiriașilor și a îngrijitorilor de imobile, rezultând din diferite legi regulamente și decizii, întocmite de Sfatul Popular al Orașului Timișoara. Bineînțeles Degeaba! Trepădușii comuniști nu luau în seamă Legea.

Comitetul Executiv al Sfatului Popular din Caransebeș „cere” agramat, de la Arhiepiscopia Timișoarei „una cassă de fier marca Anheuer” să o dea ca „împrumut” Școlii Profesionale Metalurgice din Caransebeș³⁴. Desigur, avem de-a face cu o „întrajutorare tovărășească”. Episcopia Ortodoxă a Caransebeșului avea 18 imobile clădite în afară de cele naționalizate de Stat³⁵. Raionul Caransebeș, s-a „culcușit” fără chirie, în imobilul din Strada Traian Doda Nr. 1, la fel Miliția Caransebeș, Magazinul de Stat și Școala Profesională Metalurgică³⁶. Fiscul nu „trage de mânecă” chiriașul „de stat” ci urmărește Proprietarul³⁷.

Preotul Nicolae Mieț, exactor eparhial, redă în scris mitropolitului Lăzărescu ce se întâmplă cu chiriașii ce locuiesc în Casa Țegle din Timișoara: *„După ce am raportat verbal despre comportarea unor chiriași ai Casei Țegle, cari vor să își uite de obligațiunile lor, după sfada cu schimb de cuvinte nepotrivite între ai lui Șuștrean și Stoianovici (cantor catedral și expeditor eparhial, n.n.), vin a raporta și în scris. Cu oarecare trudă și precauțiune, am reușit să scot din podul casei găștile lui Abrasu (?) care se motiva cu cazul de precedentă al unui funcționar al Prea Veneratului – Consiliu Arhiepiscopesc care ținea găini și curci în podul casei, ca după îndepărtarea acestor galițe să apară Șuștrean fiul cu crescătorie de iepuri, au intrat în ghereta din pod a lui Stoianovici, făcându-i stricăciuni în alimente de unde s-a iscat sfada.*

Am căutat multă vreme «Fauna Banatului», dela care, zice Șuștreanu că avea voie să țină iepuri, ca să aflu în fine, după ce însă își adusesese chiar în locuința și liber și fiul lui Goanță din aceste vietăți. Cei dela «Fauna» mi-au spus că nici galițele nici iepuri nu e voie să se țină în pod, cum de altfel se vede și din art. 25 al Deciziei Nr. 37430 din 14 VII 1954 dată de Sfatul Popular al Orașului, ce precizează că paserile domestice se țin în cotețe, așezate departe de clădirile locuite. [...] Astfel, unii chiriași, deși au pivnițe, sparg și taie lemne cu sgomot și stricăciuni, unde nu se așteaptă omul. Spală rufe pe coridor, uscându-le pe grilajul coridorului, deși avem spălătorie și pod, ba le întind la uscat și pe băătorul de covoare, care tras la scuteală de ploaie, a rămas în calea trecătorilor. În camera de alimente, prefăcută în bucătărie, Șuștrean a instalat, ca și în pod, pe grindă fără tuburi Bergman, lumină electrică, neântrebând pe nime și fără autorizație. Prin mișcare multă și prin cea ce a făcut în această nouă bucătărie, că mai avem una s-au deprins mortarul, care căzând,

³³ A.A.O.T. Actul nr. 240 din 20 decembrie 1952.

³⁴ A.A.O.T. Actul nr. 1648 din 23 martie 1952.

³⁵ A.A.O.T. Actul nr. 92 din 20 martie 1953.

³⁶ A.A.O.T. Actul nr. 92 din 20 martie 1953.

³⁷ A.A.O.T. Actul nr. 92 din 20 martie 1953.

a cauzat pagube în alimente și conserve, chiriașului Stoianovici. Tot Șuștrean, a luat în lipsă de accepție, o dulie și un întrerupător dela apartamentul nr. 1, cu încercarea de a doua oară ca să introducă – fiind amator – lumina electrică, la a doua scară, căci la una avem, și pe care ar putea să urce chiriașii toși. Se creiază bucătării ajutoare (Stoianovici, Tacsii) la ușe și sub ferestrele locuinței proprii în curte și în lipsă de bucătărie se adaptează una la intrarea în pod (Petrovici).

Un rând de jaluzine aflate în pod astupă ghereta lui Stoianovici. Lipsindu-i așa ceva lui Petrovici, în mai multe rânduri a pretins să i se dea și lui din jaluzine. Mai la urmă, i-am oferit să-i dau două dela mine, dar n-a mai venit supă ele, însă își formulează rând pe rând diferite pretensiuni ca de pildă și o gheretă în pod. Avem 7 gherete în pod, pe cari unii le folosim în comun, alții singuri, dar mari lucruri nu ținem în ele, așa că se poate și fără ele. Astfel de gherete și lemnărie incendiabilă, controlabilă de pompieri, I. L. L. T.-ul le-a desființat în baza ordinelor ce le au și au folosit de pildă baterii la camerele de lemne. În gheretele noastre s-au ținut și păsări, dar cuprind multe din ele și hornurile cari dacă nu sunt locatarii acasă nu se curăță de hornari niciodată, fiind ușile încuiate la gherete. Eu aș ruga pe Înalt Prea Sfinția Voastră și Prea Ven. Consiliul Arhiepiscopesc să îndrume la respectarea îndatoririlor contractuale, al instrucțiunilor I. L. L. T.-ului din 17 martie 1953 și deciziunii din 14 iulie 1954 sub sancționabilitatea cazurilor de nerespectare, dându-se în scris această îndrumare fiecărui chiriaș în parte. [...]”³⁸;

– Sfatul Popular al Orașului Caransebeș, în baza H. C. M. 4015 era obligat să atribuie terenuri de construcții de locuințe individuale și în bloc posesorilor de credite, însă nemaifiind asemenea spații disponibile în intravilan, apelează „camaradesc” la Arhiepiscopia Ortodoxă, care avea 4 asemenea „pământuri”, ce putea fi date celor „60 de oameni ai muncii”, pentru case și apartamente³⁹.

Biserica fiind definită ca „persoană juridică autonomă”, respectiv „organizație obștească, fără caracter lucrativ”, nu a aprobat cererea Sfatului Popular al Orașului Caransebeș⁴⁰.

Originalitatea – singularitatea, unicitatea⁴¹ – Creștinismului este dată de Hristos = Calea, Adevărul și Viața. Biserica „Istorică” nu s-a lăsat ocrotită de „Umbra Duhului Sfânt” ci a ascultat „cântecul de sirenă” al Contingenței și drept urmare „Noul” este o deghizare a „Vechiului”.

„Sfânta Episcopie”, în cazul acesta, a Timișoarei, preocupată exclusiv de Organizare, a ajuns să aibe Funcționare de „Fabrică”:

– „Secretarul eparhial va introduce pe data de 1 ianuarie 1940 **condica de prezență (s.n.)** pentru toți funcționarii și consilierii Consiliului Eparhial”⁴² (propunem o nouă ectenie „...cea întru Hristos Funcționărimă”)

– „...funcționarii noștri, atât în contactul cu preoțimea cât și cu toată lumea ce așteaptă să fie servită de Sta. noastră Episcopie, trebuie să fie conduși de o profundă conștiinciozitate și de un înalt spirit de corectitudine și punctualitate întru împlinirea îndatoririlor lor. Acest spirit trebuie să le impună tuturor și **respectarea conștiincioasă a orelor de birou, așa ca nici unul să nu întârzie dimineața de ora opt (s.n.)**, iar în zilele de serviciu și după masă de ora cinci (17, n.n.). [...] Prin prezenta, Prea Cucernicia Ta (Ioan Crăciunel, vicar eparhial, n.n.) primești încredințarea de a supraveghea în locul Nostru lucrările din birourile Sfintei Episcopii, pentru ca în aceste birouri să se observe întocmai dispozițiile Reagulamentului afacerilor interne ale Consiliului Eparhial”⁴³. Iată „inversarea” Nouă: „Statul în Genunchi” este înlocuit cu „Statul la Birou”.

³⁸ A.A.O.T. Actul nr. 4546 din 2 septembrie 1954.

³⁹ A.A.O.T. Actul nr. 964 din 17 mai 1955.

⁴⁰ A.A.O.T. Actul nr. 2536 E din 25 mai 1955.

⁴¹ Miclea 1936.

⁴² A.A.O.T. Ordinul 3975 din 21 decembrie 1940 al episcopului Nicolae Popovici.

⁴³ A.A.O.T. Actul nr. 1585 Prez din 6 aprilie 1945 al episcopului Vasile Lăzărescu.

Bibliografie

- A.A.O.T. – F.C.P. = Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe a Timișoarei – *Fond Cronici Parohiale – Fond Monografiile Protopopești*.
- A.A.O.T. – F. M. = Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe a Timișoarei – *Fond Micromonografii*.
- A.A.O.T. – F. M.P. = Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe a Timișoarei – *Fond Monografiile Protopopești*.
- Clepea 2003 = Clepea Înființarea Episcopiei Timișoarei în lumina documentelor din Arhiva Episcopiei Aradului în *Altarul Banatului*, Anul XIV (LIII), nr. 4–6, Editura Arhiepiscopiei, Timișoara, 2003.
- Corneanu 2005 = Cornel Corneanu, Episod din lupta pentru menținerea Episcopiei Caransebeșului, în *Biserica și societate în Banat*, Editura Învierea, Timișoara, 2005.
- Groza 2012 = L. Groza, Dr. Cornel Corneanu – *cuvântări și articole*, Lugoj, Editura Nagard, 2012.
- Miclea 1996 = I. Miclea, *Teoria originalității în Filozofie*, Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Tertulian Langa, Editura Ars Longa, Iași, 1996.
- Muntean 2012 = V. V. Muntean, *Monografia Arhiepiscopiei Timișoarei. Antecedente istorice, deziderat – realizare și evoluția sa până azi*, Vol. I, Editura Învierea, Timișoara, 2012.
- Muntean 2014 = V. V. Muntean et alii, *Monografia Arhiepiscopiei Timișoarei – din 1918 până în zilele noastre*, Vol. II, Editura Învierea, Timișoara, 2014.
- Suciu 1977 = I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Arhiepiscopiei, Timișoara, 1977.
- Suciu/Constantinescu 1980 = I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, 2 volume, Editura Arhiepiscopiei, Timișoara, 1980.
- Zamela 2011 = P. Zamela, *Mitropolitul Vasile Lăzărescu al Banatului (1894–1969). Monografie istorică*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2011.

ORTHODOX (ARCH)BISHOP OF TIMISOARA – ARCHIVE DOCUMENTS (1939–1955) (Abstract)

The Romanian Orthodox Archbishopry from Timisoara archives keep numerous documents referring to the religious life history from Banat. The analyzed documents capture different poses of the clerics from Banat. The founding of the bishopry from Timisoara in the year 1939, then its raising to the rank of Archbishopry didn't always have a smooth road. Starting the Bishopry organisation is captured in the adresses emmited by the new established eclesial institute from Banat.